

Nr 459

Av herr Nilsson, Hjalmar, m. fl., om beredande av möjlighet för vissa slag av föreningar att registreras såsom ekonomiska föreningar.

Såsom villkor för att förening skall kunna registreras som ekonomisk förening med de rättsverkningar därav i skilda avseenden, som 1951 års lag om ekonomiska föreningar föreskriver, upptages i 1 § i lagen, att föreningen skall ha till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom en sådan ekonomisk verksamhet, i vilken medlemmarna deltaga som avnämare eller leverantörer eller med egen arbetsinsats eller genom begagnande av föreningens tjänster eller på annat dylikt sätt. Av propositionen nr 34 år 1951 framgår rörande innebörden av föreskriften, att föreningen skall ha till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen, att verksamheten skall vara av accessorisk art i förhållande till medlemmarnas hushållning eller förvärvsverksamhet dock utan att därmed skulle åsyftas en sådan snäv begränsning, som skulle följa med uttrycket »omedelbart stödja medlemmarna i deras hushållning eller förvärvsverksamhet». Av propositionen framgår vidare, att lagen icke löst frågan om registrering borde beviljas förening, vars verksamhet eller syfte endast till viss del vore av den natur, som anges i 1 § i 1951 års lag. Klart skulle emellertid vara, att den omständigheten, att en förenings ändamål vore dubbelt, såväl att främja medlemmarnas ekonomiska intressen som att fullfölja ett ideellt syfte, icke i och för sig skulle hindra, att förening vunnit registrering, men att det skulle vara mera tveksamt, huru föreningar skulle behandlas, vilkas verksamhet vore av blandad natur, dels ekonomisk verksamhet av den natur, som avses i 1 §, och dels verksamhet av annat slag. För att förening av sistnämnda slag skulle kunna registreras, skulle fordras, att föreningen skulle i huvudsak framträda som en förening, där medlemmarna deltog i verksamheten på sätt åsyftades i 1 §. Lagutskottet anslöt sig i sitt utlåtande nr 25 vid 1951 års riksdag till vad sålunda anfördes i propositionen med understrykande av att de sammanslutningar, som i främsta rummet borde falla under bestämmelsen i 1 § i lagen, skulle vara de typiska kooperativa föreningar — konsument- eller producentföreningar — vilka åsyftades med den i då gällande lag intagna exemplifieringen av föreningar, som kunde vinna registrering, med det tillägget, att jämväl sådana föreningar, i vilka medlemmarna insatte sin arbetskraft, borde kunna vinna registrering.

Spörsmålet om vad som skall förstås med ekonomisk förening har sedan den nya föreningslagen trädde i kraft den 1 januari 1953 varit föremål för

prövning i högsta instans. Genom regeringsrättens utslag den 12 november 1953 (RÅ 1953 s. 147) har det sålunda förklarats, att förening icke skulle vara ekonomisk förening, då förening enligt sina stadgar hade till ändamål att främja medlemmarnas och de till dem anslutna medlemmarnas ekonomiska intressen genom att till medlemmarna, till dem anslutna medlemmar och i orten verksamma sammanslutningar uthyra lokaler för möten, teater, biograf, bibliotek, bostäder samt lek- och festplatser samt att för medlemmarna och de till dem anslutna medlemmarna driva teater- och biograf-samt annan därmed sammanhängande rörelse. Regeringsrätten anförde såsom motivering för sitt ställningstagande, att föreningen icke kunde anses ha till ändamål att genom ekonomisk verksamhet främja medlemmarnas ekonomiska intressen. I ett annat utslag, givet den 3 mars 1955 (RÅ 1955 not. Ju nr 15) har regeringsrätten vidare funnit, dock utan särskild motivering, att registrering icke kunde beviljas förening med ändamål att främja medlemmarnas och de till dem anslutna medlemmarnas ekonomiska intressen genom att uthyra lokaler till medlemmarna och de till dem anslutna medlemmarna samt att för medlemmarna och de till dem anslutna medlemmarna anordna teater-, biograf- och andra liknande föreställningar ävensom park för nöjes- och andra sammankomster.

Genom förenämnda två utslag synes möjlighet icke vidare finnas för föreningar att med angivna ändamål vinna registrering. Härav får i sin tur anses följa, att s. k. folketshusföreningar och folkskoleföreningar, vilkas ändamål och verksamhet pläga utformas på sätt ovan framgår, icke äro ekonomiska föreningar och att de sålunda icke kunna registreras.

Konsekvenserna härav kunna för dessa grupper av föreningar sammanfattas i huvudsak på följande sätt.

119 § föreningslagen föreskriver, att förening med ändamål att genom annan ekonomisk verksamhet än som sägs i 1 § i samma lag främja medlemmarnas ekonomiska intressen kan icke med mindre annat följer av vad eljest är i lag stadgat förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter, ej heller inför domstol eller annan myndighet söka, kära eller svara. Då det genom utslagen lämnas öppet, om föreningarna i fråga äro av den beskaffenhet, som angives i 119 § föreningslagen, eller äro ideella, kan det befaras, att tvekan i praxis uppstår, till vilken av dessa grupper de äro hänförliga. Härvid synes man ha att räkna med att innan genom utslag i högsta domstolen uttryckligen angivits, att föreningarna äro ideella, kreditgivande institutioner med hänsyn till kreditsäkerheten komma att befara, att föreningarna anses omfattade av 119 § föreningslagen och alltså utan rättssubjektivitet och att dessa institutioner komma att vägra att inlåta sig på affärsförbindelser med föreningarna, i varje fall då sådan säkerhet icke ställes, att frågan om rättssubjektiviteten saknar betydelse.

Även för det fall att föreningarna skulle anses som ideella, innebär dock avsaknaden av registreringen betydande olägenheter. Genom att ideella föreningar icke kunna registreras, kan föreningen icke med offentlig myndighets bevis styrka sin rättskapacitet eller vem som äger företräda föreningen.

Föreningarna bli vidare, uppenbarligen till betydande nackdel för deras medlemmar och borgenärer, icke underkastade den nya föreningslagens bestämmelser om redovisning och revision.

Ikke heller kunna föreningarna utnyttja exempelvis föreskrifterna om fusion i den nya föreningslagen med den befrielse från lagfartsstämpel, som följer med en sammanslagning genomförd enligt dessa föreskrifter.

Skulle föreningar med ändamål som nu sagts icke anses ens som ideella, uppstå väsentliga olägenheter för genomförandet av den verksamhet, som de ansett sig böra uppställa för sig. För dem skulle nämligen då icke återstå annat än att ombildas till aktiebolag. Denna sammanslutningsform torde emellertid av olika skäl icke vara avpassad för dem. De angivna föreningarna önska och måste av skilda skäl vara öppna — något som i och för sig synes utsluta aktiebolagsformen — vartill kommer, att aktiebolagslagen sådan den för närvarande föreligger knappast i övrigt är lämpad för dem.

Vad som nu i korthet anförts torde ge belägg för att anledning finnes till en översyn av frågan, vilka föreningar som skola anses som ekonomiska föreningar och därmed registrerbara.

Behovet av en sådan översyn inskränker sig emellertid icke blott till angelägenheten av att möjliggöra för de förenämnda föreningarna att vinna registrering. Den av registreringsmyndigheterna tillämpade praxis synes hittills icke ha vunnit den enhetlighet, som synes påkallad. Två exempel må anföras härutinnan. Överståthållarämbetet har exempelvis i ett fall den 27 juni 1953 inregistrerat en förening med ändamål att till allmänhetens tjänst på kooperativ grund driva begravningsrörelse och därmed sammanhängande verksamhet samt att främja god begravningsssed, samt i ett annat fall den 9 oktober 1954 förening med ändamål att såväl ideellt som ekonomiskt främja ridsporten och sina medlemmars intressen genom att 1) bedriva ridskoleverksamhet antingen i egen regi eller genom arrendator 2) uthyra eller utarrendera stallar samt klubblokaler, anläggningar och marker i anslutning härtill, 3) förvalta byggnader och marker samt 4) inköpa och försälja hästar och material.

Före den nya lagens ikraftträdande medgavs i stor omfattning registrering av folketshus- och folketsparkföreningar. Konsekvensen av den nya lagen blir därmed, att dessa obehindrat fortsätta som rättssubjekt medan nya icke kunna bildas inom ramen för lagen om ekonomiska föreningar och med tvekan till och med om de över huvud utgöra rättssubjekt.

Under åberopande av det anförda hemställes,

att riksdagen ville besluta

att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning syftande till att registrering om möjligt inom ramen för lagen om ekonomiska föreningar kan medgivas föreningar med ändamål, som framgår av det först här ovan nämnda regeringsrättsutslaget, samt att i övrigt en närmare precisering erhålles av

föreningar, som må kunna registreras enligt lagen, med beaktande av behovet att en mera vidgad omfattning därav erhålles.

Stockholm den 26 januari 1956

Hjalmar Nilsson

Georg Pettersson

Emil Näsström

Torsten Bengtson